

alles klar 2b – gramatika

Préteritum – minulý čas (pravidelných i nepravidelných sloves)

V němčině lze pro vyjádření minulosti použít 3 časy: **préteritum** (jednoduchý čas minulý), **perfektum** (složený minulý čas) a **plusquamperfektum** (předminulý čas). Do češtiny se však všechny časy překládají jedním časem minulým.

Préteritum se užívá především v souvislém vypravování, popisu a výkladu dějů v minulosti.

Préteritum pravidelných (slabých) sloves

Tvoří se připojením koncovek **-te, -test, -te, -ten, -tet, -ten** ke slovesnému kmeni. U sloves, jejichž kmen končí na **-t, -d**, popř. na skupinu souhlásek s **-m, -n** se mezi kmen a koncovku vkládá **-e-** tam, kde to výslovnost vyžaduje (er wartete, er öffnet). U sloves s odlučitelnou předponou stojí v préteritu předpona jako v přítomném čase na konci věty (Er kaufte heute ein). 1. a 3. osoba jednotného čísla se shodují.

kaufen	ich kaufte	wir kauften
<i>sloves. kmen</i> kauf-	du kauftest	ihr kauftet
	er/sie/es kaufte	sie/Sie kauften
warten	ich wartete	wir warteten
<i>sloves. kmen</i> wart-	du wartetest	ihr wartetet
	er/sie/es wartete	sie/Sie warteten

Préteritum nepravidelných (silných) sloves

Silná slovesa mají v préteritu změnu kmenové samohlásky (fahren – er fuhr, geben – er gab), u některých sloves dochází ještě ke změně kmenové souhlásky (gehen – er ging, sitzen – er saß). 1. a 3. osoba jednotného čísla zůstávají bez koncovky a jsou shodné, v ostatních osobách přibírá kmen stejné koncovky jako v přítomném čase. Končí-li kmen sloves na **-t, -d** nebo na sykavku, kolísá používání vkládaného **-e-** před koncovkou ve 2. osobě čísla jednotného a množného: du botst/botest, du aßest, ihr aßt/aßet.

geben	ich gab	wir gaben
<i>sloves. kmen</i> gab-	du gabst	ihr gabt
	er/sie/es gab	sie/Sie gaben
sitzen	ich saß	wir saßen
<i>sloves. kmen</i> saß-	du saßest	ihr saßt
	er/sie/es saß	sie/Sie saßen

Préteritum pomocných sloves

Préteritum pomocných sloves se tvoří nepravidelně. Tvary 1. a 3. osoby jednotného čísla jsou shodné.

sein	ich war	wir waren
	du warst	ihr wart
	er/sie/es war	sie/Sie waren
haben	ich hatte	wir hatten
	du hattest	ihr hattet
	er/sie/es hatte	sie/Sie hatten

werden	ich wurde	wir wurden
	du wurdest	ihr wurdet
	er/sie/es wurde	sie/Sie wurden

Préteritum (minulý čas) modálních (způsobových sloves)

Způsobová slovesa tvoří préteritum stejnými koncovkami jako slovesa slabá. Slovesa s přehláskou na kmeni infinitivu v préteritu přehlasování ztrácejí. U slovesa **mögen** dochází i ke změně kmenové souhlásky (-g- v -ch-), u slovesa **wissen**, které se chová podobně jako modální slovesa, se kmenové -i- mění v -u-.

dürfen – ich durfte	<i>směl jsem</i>
können – ich konnte	<i>mohl jsem</i>
mögen – ich mochte	<i>měl jsem rád</i>
müssen – ich musste	<i>musel jsem</i>
sollen – ich sollte	<i>měl jsem (povinnost)</i>
wollen – ich wollte	<i>chtěl jsem</i>
wissen – ich wusste	<i>věděl jsem</i>

können	ich konnte	wir konnten
	du konntest	ihr konntet
	er/sie/es konnte	sie/Sie konnten

Ich musste heute viel aufräumen.	<i>Musel jsem dnes hodně uklízet.</i>
Er wollte immer viel reisen.	<i>Chtěl vždy hodně cestovat.</i>

Časové věty se spojkami *als* a *wenn*

Als a **wenn** jsou spojky podřadicí, které uvozují **vedlejší** časové věty. Sloveso v určitém tvaru stojí ve vedlejší větě vždy na **posledním** místě, podmět je na druhém místě za podřadicí spojkou. Na předposledním místě, tj. před určitým slovesem, stojí infinitiv nebo přičestí minulé. Odlučitelná předpona zůstává ve **vedlejší** větě spojena s určitým slovesem.

České **když** se do němčiny překládá pomocí **als** nebo **wenn**. **Als** uvádí vedlejší větu, která popisuje **jednorázový** děj v **minulosti**, tj. děj, který se udál jen jednou. **Wenn** se užívá při označování dějů **přítomných, budoucích** a také u dějů **minulých**, které se **opakovaly**.

Als ich klein war, ging ich oft zum Arzt.	<i>Když jsem byla malá, chodila jsem často k lékaři.</i>
Er freute sich immer sehr, wenn wir ihn besuchten.	<i>Měl vždy radost, když jsme ho navštívili.</i>
Immer wenn wir sie sehen, sieht sie gut aus.	<i>Vždy když ji vidíme, vypadá dobře.</i>
Ich rufe dich an, wenn ich es nicht schaffe.	<i>Zavolám ti, když to nestihnu.</i>

Vazba (rekce) slovesa

Jde o spojení slovesa s určitou předložkou a pádem podstatného jména (předložková vazba, např. für die Blume danken), nebo s určitým pádem bez předložky (bezpředložková vazba, např. den Vater anrufen). Předložka a pád není nijak logicky motivován, proto je vhodné osvojit si vazbu vždy zároveň s daným slovesem. Zvláště je třeba věnovat pozornost případům, které jsou v češtině a němčině odlišné: Sloveso má jinou předložku a pád, případně je v jednom z jazyků bez předložky. Přehled sloves a jejich vazeb najdete na straně 113.

Přípony podstatných jmen

Podle slovo tvorné přípony lze určit rod podstatných jmen.

Mužského rodu jsou:

-er	der Lehrer, der Fernseher
-ig	r König
-ling	r Lehrling

Většina cizích slov:

-ant	r Lieferant
-ent	r Präsident
-är	r Sekretär
-eur	r Installateur
-ist	r Polizist
-(is)mus	r Organismus
-or	r Sponsor

Ženského rodu jsou:

-ei	e Bücherei
-in	(odvozená od mužského rodu) e Lehrerin
-heit	e Dummheit
-keit	e Süßigkeit
-schaft	e Freundschaft
-ung	e Ordnung

Z cizích podstatných jmen:

-anz	e Toleranz
-enz	e Intelligenz
-ie	e Familie
-ik	e Politik
-ion	e Information
-tät	e Universität
-ur	e Natur

Středního rodu jsou:

-chen	s Mädchen
-lein	s Fräulein
-tum	s Eigentum
-(i)um	s Aquarium
-ment	s Kompliment

Zpodstatnělé infinitivy:

s **Reisen**

– slova anglického původu zakončená na -ing odvozená od sloves

s **Bowling, s Training**

– převzatá anglická podstatná jména vytvořená od složených sloves

s **Come-back**

Souvětí souřadné

Jde o spojení dvou nebo několika hlavních vět. Věty mohou i nemusí být spojeny spojkou.

Souřadící **spojky neovlivňující slovosled** jsou: **und, aber, oder, sondern** (nýbrž), **denn** (nebot).

Je-li v obou větách stejný podmět a druhá věta má přímý pořádek slov, lze např. po spojkách **und, oder, sondern** podmět vynechat. Před spojkami **und** a **oder** se v těchto případech nepíše čárka.

aber X **sondern**

Er möchte ins Kino, aber sie hat keine Zeit. X Er ist nicht auf Urlaub, sondern er arbeitet heute.
On by chtěl jít do kina, ale ona nemá čas. Není na dovolené, ale (nýbrž) dnes pracuje.

Souřadící **spojky ovlivňující slovosled, resp. příslovce** ve funkci spojek jsou např.: **deshalb/darum/ daher/deswegen** (*proto*), **sonst** (*jinak*), **trotzdem** (*přesto*), **außerdem** (*kromě toho*). Po těchto spojkách následuje nepřímý pořádek slov, tzn. po spojce následuje nejprve sloveso a za ním podmět.

Sie isst zu viel, deshalb ist sie dick. *Hodně jí, proto je tlustá.*
Sie isst nicht viel, trotzdem ist sie dick. *Nejí hodně, přesto je tlustá.*

Přípustkové věty se spojkou **obwohl**

Věty, které jsou uvozené podřadící spojkou **obwohl** (*ačkoliv*), jsou věty vedlejší. Sloveso v určitém tvaru stojí na konci věty, podmět je na druhém místě za podřadící spojkou. Na předposledním místě stojí infinitiv nebo přičestí minulé. Tyto věty vyjadřují okolnost, navzdory které se uskutečňuje děj řídící věty.

Ich hatte Probleme mit meiner Gesundheit, **obwohl** ich Sport getrieben **habe**.
Měl jsem problémy se zdravím, ačkoliv jsem sportoval.

X

Obwohl ich Sport getrieben habe, **hatte ich** Probleme mit meiner Gesundheit.
Ačkoliv jsem sportoval, měl jsem problémy se zdravím.

Věta hlavní, která následuje za větou vedlejší, začíná určitým slovesem, podmět stojí hned za určitým slovesem na druhém místě.

Trpný rod (Passiv) v přítomném čase, v préteritu a perfektu

Průběhový trpný rod vyjadřuje akci, popisuje, co se děje nebo provádí s objektem děje. Objekt děje je v trpné větě podmětem. Průběhové pasivum se tvoří podle vzorce:

pomocné sloveso werden v příslušném tvaru + **přičestí minulé významového slovesa**
Der Text wird ins Deutsche übersetzt. *Text je překládán/se překládá do němčiny.*

Při převádění věty činné v trpnou se předmět věty činné stává podmětem věty trpné, činný rod slovesa se převádí na trpný. Je-li v trpné větě vyjádřen činitel děje, je připojen předložkou, nejčastěji **von**.

činný rod	x	trpný rod
Der Direktor ruft mich. <i>Ředitel mě volá.</i>		Ich werde von dem Direktor gerufen. <i>Jsem volán ředitelem.</i>

Přítomný čas

Ich werde oft geprüft. *Jsem často zkoušený.*

přítomný čas slovesa werden + přičestí minulé významového slovesa

Préteritum

Ich wurde oft geprüft. *Byl jsem často zkoušený.*

préteritum slovesa werden + přičestí minulé významového slovesa

Perfektum

Ich bin oft geprüft worden. *Byl jsem často zkoušený.*

perfektum slovesa werden + přičestí minulé významového slovesa

Přičestí minulé slovesa **werden ztrácí** předponu **ge-**!

Vazba (rekce) přídavného jména

Jde o spojení některých přídavných jmen s určitou předložkou a pádem, resp. předložkou. Mnohdy je daná vazba odlišná od češtiny, proto je vhodné osvojit si ji zároveň s přídavným jménem. Přehled přídavných jmen a jejich vazeb najdete na straně 115.

Sie ist stolz auf ihn. *Je na něho pyšná.*

Auf wen ist sie stolz? *Na koho je pyšná?*

Worauf ist sie stolz? *Na co je pyšná?*